

РЕЦЕНЗІЯ

доктора політичних наук, професора

Співак Марини Вікторівни

на дисертаційне дослідження Масян Анни Валеріївни

на тему: «Формування здатності до прийняття рішень у поліцейських на етапі професійної підготовки», подану до захисту в спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» зі спеціальності 053 «Психологія»

Ступінь актуальності обраної теми. Дисертаційне дослідження Масян Анни Валеріївни на тему: «Формування здатності до прийняття рішень у поліцейських на етапі професійної підготовки» привертає увагу своєю актуальністю з огляду на такі аргументи:

- по-перше, прямий вплив воєнного стану: окремі думки дисертантки, викладені в тексті дисертації, є констатацією того, що воєнний стан в Україні зумовлює безпрецедентне зростання складності та динамічності змін у суспільстві. Це прямо впливає на діяльність Національної поліції, яка стикається з підвищеними вимогами щодо захисту життя та здоров'я громадян;

- по-друге, посилені вимоги до професійних якостей: у зв'язку з цим, до поліцейських висуваються значно вищі вимоги щодо їхніх професійно важливих якостей. Здатність до прийняття ефективних та своєчасних рішень у складних і швидкозмінних умовах є однією з найважливіших;

- по-третє, складність інформаційного середовища: зростання обсягу інформації, розмитість критеріїв її оцінки, необхідність швидкого опрацювання та дефіцит часу при прийнятті рішень створюють значні труднощі для поліцейських на всіх рівнях їх діяльності;

- по-четверте, фактор невизначеності: специфіка поліцейської діяльності в умовах воєнного стану ускладнюється постійно присутнім фактором невизначеності у важливих професійних завданнях, що робить здатність до прийняття рішень в таких умовах критично важливою;

- по-п'яте, міждисциплінарний характер проблеми: дисертантка підкреслює, що проблема прийняття рішень є комплексною та має

міждисциплінарний характер, що свідчить про необхідність глибокого та всебічного дослідження для її ефективного вирішення;

- по-шосте, ключове завдання професійної підготовки: формування здатності до прийняття рішень прямо визначається як одна з найбільш професійно значущих якостей особистості поліцейського та ключове завдання їхньої підготовки.

Надані аргументи чітко обґрунтовують актуальність дослідження Масян Анни Валеріївни на тему: «Формування здатності до прийняття рішень у поліцейських на етапі професійної підготовки», а саме дослідження є своєчасним і має значний практичний потенціал.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача. Дисертація має чітку та логічну структуру, що відображає обрану автором науково-пошукову стратегію та ефективно сприяє досягненню поставленої мети й розкриттю теми. Варто відзначити практичну цінність дослідження, підтверджену представленням результатів на різноманітних наукових форумах (конференціях, семінарах, круглих столах) та значною кількістю опублікованих матеріалів.

Авторка продемонструвала належне розуміння наукової термінології, чітко визначивши ключові елементи дослідження: об'єкт, предмет, мету, завдання та теоретико-методологічну основу. Завдання логічно впливають з мети та відображають послідовність етапів дослідження. За своєю суттю, робота є теоретико-експериментальною, де теоретичні висновки стали основою для проведення емпіричного дослідження. Дисертація характеризується високим науково-методологічним рівнем розв'язання поставлених завдань, а сформульовані положення, висновки та рекомендації є достатньо обґрунтованими. Обрані методи дослідження (теоретичні, емпіричні та методи обробки даних) відповідають специфіці мети дослідження.

Дисертаційне дослідження Масян Анни Валеріївни є цілісним науковим дослідженням, що розкриває актуальну проблему та пропонує практичні шляхи їх вирішення. Виклад матеріалу дисертаційної роботи характеризується логікою та послідовністю, робота оформлена відповідно до всіх встановлених вимог.

Дисертаційна робота ґрунтується на аналізі значної кількості джерел (323 наукові праці, включно англomовні джерела та нормативні акти), що дало змогу різноаспектно дослідити проблему прийняття рішень поліцейськими, визначити параметри емпіричного дослідження.

Результати проведеного наукового дослідження отримали широке підтвердження своєї значущості та обґрунтованості завдяки їхній активній апробації на різноманітних наукових платформах. Зокрема, вагомим свідченням цього є значна кількість публікацій, що нараховує тринадцять окремих наукових статей (тез), розміщених у фахових виданнях, збірниках наукових праць та інших авторитетних джерелах. Таким чином, аналіз дисертації та публікацій Масян Анни Валеріївни засвідчує високий науковий рівень дослідження.

Новизна представлених теоретичних та / або експериментальних результатів, проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Дисертаційне дослідження Масян Анни Валеріївни містить якісну наукову новизну, а саме, вперше: обґрунтовано доцільність визначення процесу формування здатності до прийняття рішень на різних етапах професійної підготовки з урахуванням досвіду, невизначеності ситуацій та індивідуальних характеристик; емпірично досліджено динаміку прийняття рішень зі збільшенням стажу професійної діяльності, виявлено тенденцію до раціоналізації; доведено відмінності у прийнятті рішень залежно від практичного досвіду, віку та професійного статусу (схильність до різних сфер ризику); підтверджено вплив індивідуально-особистісних та вікових відмінностей на поведінкові патерни прийняття рішень; доведено сензитивність етапу професійної підготовки для формування здатності до прийняття рішень, ключову роль поєднання когнітивних компонентів та професійно важливих якостей; розроблено систему формування здатності до прийняття рішень на етапі професійної підготовки та обґрунтовано впровадження інтегративного тренінгу для поліцейських.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. У дисертації Масян Анни Валеріївни наявна низка

положень, що супроводжуються авторською аргументацією. Достовірність та наукова обґрунтованість отриманих результатів підтверджується такими положеннями:

- результати дисертації були опубліковані у 6 статтях. У фахових наукових виданнях України категорії «Б»: три статті – у регулярному науковому виданні «Юридична психологія» Національної академії внутрішніх справ, дві – у науковому журналі «Наукові перспективи», та одна – у науковому журналі категорії «А» «INSIGHT» (Scopus);

- надійність і вірогідність отриманих наукових результатів підтверджуються теоретико-методологічним обґрунтуванням вихідних принципів дисертаційної роботи, вибором методів дослідження, що забезпечило досягнення мети і реалізацію поставлених завдань, чітким визначенням організаційних засад проведеного дослідження, кваліфікованою інтерпретацією отриманих результатів.

Практична значущість результатів дослідження. Представлені в дисертації положення, висновки та пропозиції можуть бути використані у таких сферах:

- науково-дослідній діяльності: під час опрацювання наукових проблем, пов'язаних із темою дослідження, зокрема, щодо ролі та значення прийняття рішень у професійній діяльності поліцейських, визначення професійних характеристик та компетенцій; психологічного забезпечення професійної діяльності; застосування тренінгових технологій у діяльності НПУ (акт Національної академії внутрішніх справ від 21 жовтня 2024 р.);

- освітній діяльності: під час викладання таких навчальних дисциплін як «Психологія правоохоронної діяльності»; «Юридична психологія», «Конфліктологія», «Соціальна психологія», «Професійна психологічна підготовка» (акт Національної академії внутрішніх справ від 19 жовтня 2024 р.);

- практичній діяльності: у системі психологічного супроводження професійної діяльності поліцейських (акт Деснянського управління поліції ГУНП у м. Києві від 24 жовтня 2024 р.).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому.

Дисертація Масян Анни Валеріївни написана державною мовою, характеризується чіткою структурою та логікою викладення матеріалу, відповідає вимогам МОН. Структура та обсяг дисертації обумовлені об'єктом і предметом, метою й завданнями дослідження. Робота складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що об'єднують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (323 найменування на 32 сторінках) та 13 додатків на 56 сторінках.

Пропорції теоретичної та емпіричної частин дослідження авторкою дотримано.

До безперечних переваг дисертації можна віднести:

- вдале поєднання статистичних методів обробки даних (кореляційний аналіз, факторний аналіз, χ^2 критерій кутового перетворення Фішера, альфа Кронбаха, первинного аналізу даних, міра вибіркової адекватності Кайзера-Майєра-Олкіна, критерій сферичності Бартлетта, функції щільності ймовірності Гауса та інтегральної функції розподілу Лапласа, t критерій Стьюдента);

- використання психодіагностичних методів при з'ясуванні психологічних чинників та особливостей прояву прийняття рішень на різних етапах професійної діяльності поліцейських (авторський кейс-метод «Стрес-демпфер»; авторський кейс-метод «Стрес-сценарій»; авторський опитувальник «Прийняття рішень у поліцейських»; Мельбурнський опитувальник прийняття рішень «MDMQ»; «Опитувальник РСК» Дж. Роттера; Опитувальник «Особистісні фактори прийняття рішень» Q-Sort, Х. Вольфрама; Шкала толерантності – інтолерантності до невизначеності С. Баднера;

- емпіричне дослідження динаміки прийняття рішень зі збільшенням стажу професійної діяльності (на етапі професійної підготовки; зі стажем від 7 років), з тенденцією до раціоналізації внаслідок удосконалення саморегуляції, нагромадження професійного досвіду та вміння ефективного вирішення службових завдань різного рівня;

- розроблення системи формування здатності до прийняття рішень на етапі професійної підготовки; обґрунтування впровадження тренінгу інтегративного типу, як провідного засобу вдосконалення якостей, що відіграють ключову роль при прийнятті ефективних рішень;

- демонстрація високого рівня аналітичних здібностей, що виявилось у глибокому опрацюванні емпіричних даних, їхній детальній інтерпретації та коректному тлумаченні отриманих результатів, які наочно підкріплюються значною кількістю ілюстративного матеріалу.

Анотація. Відображає основні тези дослідження. Викладена українською та англійською мовами, містить список публікацій дисертантки за темою дослідження.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час вивчення дисертації та наукових публікацій здобувача фактів порушення академічної доброчесності виявлено не було. Дисертація Масян Анни Валеріївни – це оригінальна, самостійно виконана наукова праця.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Поряд з безсумнівними науковими здобутками, дисертаційне дослідження Масян Анни Валеріївни, подібно до будь-якого оригінального наукового пошуку, містить окремі дискусійні аспекти, розгляд яких дозволить забезпечити всебічне та неупереджене розуміння отриманих результатів.

1. У тексті дисертації розглядається поняття ефективного прийняття рішень переважно з теоретичних позицій когнітивної психології. Водночас потребує уточнення, як саме визначався авторкою критерій ефективності прийняття рішень у прикладному аспекті, тобто у професійній діяльності поліцейських.

2. Згідно з результатами емпіричного дослідження, виявлено певну специфіку прийняття рішень поліцейськими в залежності від стажу професійної діяльності. Водночас тренінгова програма апробована лише на одній категорії – курсантах. Розроблення окремих тренінгових програм відповідно до різних етапів професійної діяльності поліцейських надало б роботі більшої практичної значущості.

3. Оскільки поліцейський приймає рішення в залежності від посади, вважаємо, що посиленню рекомендаційного характеру проведеного дослідження було б визначення відповідних форм та методів прийняття рішень у системі управління, а також ролі лідерських якостей керівника у цьому процесі.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам Дисертація Масян Анни Валеріївни на тему: «Формування здатності до прийняття рішень у поліцейських на етапі професійної підготовки», подана на здобуття ступеня доктора філософії, за своїм змістом, одержаними науковими результатами, актуальністю, новизною та іншими ознаками є самостійною завершеною науковою роботою, що містить суттєві положення для розвитку наукової психології. За науковою та практичною значущістю здобутих результатів відповідає спеціальності 053 «Психологія» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (зі змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 р. № 283), наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 р.) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її авторка – Масян Анна Валеріївна – за результатами проведення публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія».

Рецензент:

професор кафедри адміністративного права та процесу НАВС,
доктор політичних наук, професор

